

Caritas in Veritate

Thematische leeswijzer

**Waddinxveen,
september 2009
W. Waterreus**

Caritas in Veritate

Thematische leeswijzer

Inhoudopgave

Voorwoord	3
I Maatschappij	4
II Recht	5
III. Civil Society	6
IV Grenzen van het Leven	7
V Cultuur	8
VI Sociale Zekerheid	9
VII Economie	10
VIII Technologie	12
IX Natuur, Milieu & Energie	13
X Oorlog, Vrede & Internationale Instellingen	14
XI Globalisering	15
XII Ontwikkelingssamenwerking	16

CARITAS IN VERITATE

Thematische leeswijzer voor een politieke discussie

Dit is een leeswijzer van de encycliek Caritas in Veritate (Liefde in Waarheid), die gaat over de integrale ontwikkeling van de mens, thematisch gerangschikt voor een politieke discussie. ‘Waarheid en liefde zijn gratis: ze zijn een geschenk van God. De drang tot ware ontwikkeling is een door God gegeven roeping’. Dat is een van de leidende gedachten die Paus Benedictus XVI voor ogen stond bij het schrijven van de Encycliek ‘Caritas in Veritate’, de derde van zijn hand, die op 29 juni 2009 verscheen. Het betreft de zevende pauselijke rondzendbrief over de sociale leer van de Katholieke Kerk, waarvan de eerste door Paus Leo XIII in 1891 werd geschreven. Tezamen met andere documenten en uitspraken van Benedictus XVI en zijn voorgangers kan de katholieke kerk hiermee een consistente visie op het economisch en maatschappelijk leven in de moderne tijd presenteren, waarin alle kennis en ervaringen tot en met die van de huidige crisis, zijn verwerkt. Er wordt ook de vinger gelegd op de hebzucht van mensen die de financiële en economische problemen veroorzaakt hebben, waarbij de paus vooral wijst op de grootste groep slachtoffers: de arme mensen in de arme landen. Veel economische groei is er geweest, maar ook veel maatschappelijke problemen en veel misdaad.

In de leeswijzer wordt verwezen naar de gelijknamige uitgave van RKKerk.nl (60 pag. € 4,-) met de Nederlandse vertaling, zoals die begin september 2009 is gepubliceerd. De inhoud van de encycliek is opgedeeld in zeven hoofdstukken met een inleiding en een slot. Dit past in het opbouwen van een betoog waarom de sociale leer van de kerk is geworden zoals hij nu is. Bij het lezen van de encycliek is het van belang te realiseren, dat deze sociale leer tot de wereld is gericht, een verwijzing hoe mensen en gemeenschappen overal ter wereld zouden moeten leven, of liever waarnaar ze moeten streven bij hun ontwikkeling. Deze indeling is echter minder geschikt voor een thematische politieke discussie in Nederland. Alles hangt immers met alles samen en de specifiek Nederlandse situatie vraagt om specifieke accenten. Vandaar dat het omvangrijke document (79 genummerde lemma's van gemiddeld 500 woorden) is ingedeeld naar politieke items. De nummers verwijzen naar de lemma's hoofdzakelijk in de hoofdstukken III tot en met VI uit de grondtekst. Zoveel mogelijk is geprobeerd de meeste lemma's aan bod te laten komen, sommige zelfs meermalen.

Er is een indeling van de leeswijzer gemaakt naar 12 politieke thema's: Maatschappij, Recht, Civil Society, Grenzen van het leven, Cultuur, Sociale Zekerheid, Economie, Technologie, Natuur & Milieu en Energie, Oorlog Vrede & Internationale Instellingen, Globalisering en Ontwikkelingssamenwerking. De zakelijke inhoud van de lemma's is in een of meer zinnen weergegeven, die verder niet anders pretenderen, dan een verwijzing naar de grondtekst. Waar soms andere woorden zijn gebruikt als in de Nederlandse vertaling, wordt dat veroorzaakt omdat de leeswijzer is afgeleid uit de grondtekst in het Engels. De Nederlandse grondtekst is uiteraard leidend.

Er zijn aan de 12 politieke thema's een of meer discussiepunten toegevoegd, waarbij soms de afstand tussen de Nederlandse praktijk en het ideaal van de katholieke sociale leer wordt aangegeven.

Waddinxveen, 28 september 2009

Samensteller: Willem Waterreus

MAATSCHAPPIJ

53.c. De mens bepaalt zijn waarde niet in isolatie, maar juist door zichzelf in relatie tot God en andere mensen te plaatsen. Dit geldt ook voor volken; ook zij behoren tot de eenheid van de menselijke familie

53.a Armoede is isolatie. Als een mens is afgesloten van God en andere mensen, dan sluit hij zich af van zijn fundament. De ontwikkeling van de volken hangt af van de erkenning dat het menselijk ras één familie is.

63 Werkeloosheid leidt tot armoede en exploitatie. Een coalitie moet worden gesmeed voor fatsoenlijk werk, waardoor families hun kinderen behoorlijk kunnen opvoeden. Vrijheid van vakverenigingen, zekerheid van pensioen.

62. Migratie is een omvangrijk verschijnsel dat vraagt om samenwerking tussen de 'zendende' en de 'ontvangende' landen. Zowel individuele als nationale belangen dienen in het oog te worden gehouden bij vaak verschillende rechtssystemen. Grote sociale problemen van de migranten staan tegenover de economische ontwikkeling van de gastlanden en die van de uitzendende landen door geldzendingen.

53.b 'The World is in Trouble because of the Lack in Thinking' Er is een nieuwe denkwijze nodig, waardoor integratie solidariteit betekent in plaats van marginalisatie. De categorie 'Relaties' moet dieper en kritischer worden geëvalueerd.

61.a . Een betere toegang tot het onderwijs is nodig. Een gevaar bij de opvoeding is een relativistische benadering van de menselijke natuur.

48.b. Onze menselijke natuur is normatief voor de culturele ontwikkeling. Daarom moet er sprake zijn van rechtvaardigheid en solidariteit tussen de generaties.

54. Ontwikkeling wordt bereikt door insluiting van alle individuen en volken van de menselijke familie, in solidariteit gebaseerd op gerechtigheid en vrede.

Discussie

61.b. Internationaal toerisme is mooi, maar het ontbreken van een morele toets leidt tot sex toerisme

Discussiepunt: heeft de legalisering van prostitutie in Nederland bijgedragen tot de uitgebreide vrouwenhandel in ons land ?

RECHT

29. Godsdienstvrijheid is een grondrecht, dat moet worden gewaarborgd tegen geweld en fundamentalisme.

55. Alle godsdiensten zouden de gehele mens en alle mensen moeten omvatten. Het christendom is de religie met het menselijke gezicht, houdt dat criterium in zich.

56 Daarom behoort God een plaats te hebben in het publieke domein. Aan de ene kant secularisatie als aan de andere kant fundamentalisme begrenzen de mogelijkheid tot een vruchtbare dialoog. Ratio en geloof reinigen elkaar.

35. De markt wordt nu vooral geregeld door het verbintenissenrecht. Daaraan moet ook het distributierecht en het sociale recht worden toegevoegd om sociale cohesie te bevorderen. Zonder interne vormen van solidariteit en wederzijds vertrouwen kan de markt niet zijn economische functie vervullen

36.c. Juist nu in de economische en financiële crisis is sociale ethiek van belang, maar ook het principe van het onbaatzuchtigheid en de logica van de gave als uitdrukking van broederschap hun plek moeten vinden binnen de normale economische activiteit.

41.f. Bij internationale hulp is de versterking van de rechtsstaat van de ontvangende landen nodig.

43. Solidariteit is een plicht. Aan plichten voldoen gaat vooruit aan het uitoefenen van rechten.

Er bestaat te weinig belangstelling voor basale rechten (grondrechten) in verschillende landen, waarbij al te vaak dubieuze rechten worden geclaimd.

Een overdreven nadruk op rechten, leidt tot verwaarlozing van plichten.

Het wederzijds aanvaarden van plichten is een krachtiger drijfveer tot actie, dan alleen het handhaven van rechten.

60.b. Fiscale subsidiariteit is een mogelijkheid om burgers zelf te laten bepalen welk deel van de betaalde belasting aan welk doel ten goede komt.

67. Internationale instellingen, zoals de Verenigde Naties en soortgelijke economische en financiële instellingen (IMF, Wereldbank) moeten vernieuwd worden. De centrale verantwoordelijkheid daarbij is de arme landen te beschermen en hen stem te geven in de besluitvorming. Zonder vernieuwing van deze instellingen wordt internationaal recht vooral bepaald door het evenwicht van de macht tussen de sterkste landen.

Discussie

35. De markt wordt nu vooral geregeld door het verbintenissenrecht. Daaraan moet ook het distributierecht en het sociale recht worden toegevoegd om sociale cohesie te bevorderen. Zonder interne vormen van solidariteit en wederzijds vertrouwen kan de markt niet zijn economische functie vervullen

Discussiepunt: zijn in Nederland na privatisering van voormalige overheidsbedrijven en bij het introduceren van marktwerking in bijvoorbeeld de energielevering, telefonie en de gezondheidszorg de rechten van de gebruikers beter beschermd ?

CIVIL SOCIETY

38.a. Staat, markt en burgermaatschappij vormen een fenomeen met meerdere lagen in het geheel van economische activiteiten. Bij allen moet sprake zijn van een broederlijke wederkerigheid

38 b. Er moet sprake zijn van meer solidariteit

38 c. De economie moet geciviliseerd worden.

46. Het tegenover elkaar stellen van 'profit versus non-profit' doet geen recht aan de maatschappelijke werkelijkheid. Behalve de door winst gedreven ondernemingen en de Staat is er een groot aantal organisaties, die gericht zijn op een hoger inhoudelijk doel en die hun winst daarvoor inzetten. Samen vormen deze organisaties de 'civil society'; de pluraliteit hiervan leidt tot een beschaafdere maar ook een competitieve markt.

47.a. Dit moet ook worden bevorderd in ontwikkelingslanden, waarbij de menselijke persoon centraal staat.

64. Vakbonden moeten rekening houden met nieuwe tegenstellingen, bv. het conflict tussen arbeiders en consumenten. Daarbij moet internationale solidariteit worden betracht.

Vakbonden horen thuis in de 'civil society' en niet in de politiek.

Discussie

Discussiepunt

In Nederland is de civil society flink ontwikkeld. De vraag is echter of de ontwikkeling van privatisering van instellingen op het gebied van o.a. de zorg en sociale zekerheid geen ongewenste gevolgen heeft. Uiteindelijk kan dit leiden tot een nadelige positie van de instellingen die tot de civil society behoren ten opzichte van de commerciële instellingen (voorbeelden: de fiscale behandeling woningcorporaties t.o.v. particuliere vastgoed exploitanten, de positie van de Rabobank t.o.v. commerciële financiële instellingen die staatsteun ontvangen)

GRENZEN VAN HET LEVEN

28. Het respect voor het leven is verdwenen, abortus en euthanasie worden bevorderd in plaats van bestreden.

44.a. Bevolkingsgroei is niet alleen een veroorzaker van onderontwikkeling zoals vaak beweerd wordt, het voorkomt teruggang in de integrale menselijke ontwikkeling.

44.b. Teruggang van het geboortecijfer veroorzaakt neergang van het systeem van sociale zekerheid, maakt dit duurder en legt beslag op financiële middelen die eigenlijk voor investeringen waren bestemd.

44.c. De teruggang van het geboortecijfer, maakt de 'pool' van werkkraft en kennis kleiner.

44.d. Het is de opdracht van de staat om een gezin van man, vrouw en kinderen mogelijk te maken.

48.b. Onze menselijk natuur is normatief voor de culturele ontwikkeling. Daarom moet er sprake zijn van rechtvaardigheid en solidariteit tussen de generaties.

51.c. De kerk wil een menselijke ecologie bevorderen, niet alleen de natuur redden, maar ook de mensheid behoeden voor zelfvernietiging.

51.d. Respect van het leven maakt deel daarvan uit: er moet sprake zijn op het leven en een natuurlijke dood. 'Het boek van de natuur is één en ondeelbaar'.

51.e. Je kunt geen recht claimen en tegelijkertijd die van anderen wegdrukken.

Discussie

Discussiepunt: de praktijk in Nederland met de wetgeving en de dagelijkse praktijk rond abortus en euthanasie komt niet overeen met CIV. Is het tijd voor een evaluatie ?

Discussiepunt: in Nederland is er sinds vele jaren geen bewust beleid gevoerd met betrekking tot bevolkingsontwikkeling. Er worden te weinig kinderen geboren om de bevolking in stand te houden; er treedt krimp op. Van de bewoners van ons land zijn inmiddels 11 % niet-westerse en 9 % westerse allochtonen. De 80% autochtone Nederlanders zijn met 74% van de geboorten opvallend ondervertegenwoordigd in de jongere generatie. (CBS cijfers 2008). Dit levert ons veel problemen op in het onderwijs en de maatschappij door ontoereikende integratie, onvoldoende kennis van de Nederlandse taal. Deze kunnen leiden tot de vreemdelingenhaat als van Wilders.

Is het tijd voor een evaluatie ? Moet er niet een bewust beleid worden geformuleerd om krimp tegen te gaan ? Wordt het vormen van een gezin met kinderen voldoende ondersteund ? Is het niveau van de kinderbijslag en dergelijke regelingen nog wel toereikend ?

CULTUUR

26. Er is te weinig (inter)culturele dialoog; het is teveel een naast elkaar co-existeren van verschillende culturen.

32.d. Het verlagen van het culturele niveau met het oog op winst op de korte termijn heeft negatieve gevolgen voor de economische ontwikkeling.

48.b. Onze menselijke natuur is normatief voor de culturele ontwikkeling. Daarom moet er sprake zijn van rechtvaardigheid en solidariteit tussen de generaties.

59 Ontwikkelingssamenwerking is niet alleen van economisch belang, het biedt ook culturele kansen. Er ontstaat ook een ethische convergentie, volgens de natuurlijke wet.

75. Door de globalisering is de sociale kwestie steeds meer een antropologische kwestie geworden. Dit blijkt o.m. uit de toepassing van technologie bij het begin en het eind van het leven: in-vitrofertilisatie, abortus en euthanasie. Onderliggend daarbij zijn culturele gezichtspunten, die de menselijke waardigheid ontkennen. We weten niet meer wat menselijk is en horen daarom het kloppen van de arme op de deur van de rijke niet meer.

76.a. Problemen en emoties van het innerlijk leven worden door de technologische mind-set beschouwd uit een psychologische invalshoek; daarmee wordt het innerlijk leven van de ziel ontkend. Ontwikkeling is echter niet alleen materiële maar ook spirituele groei.

76.b. Afhankelijkheid van en verslaving aan drugs is te verklaren uit leegte, gebrek aan hoop en verlatenheid van de ziel.

Discussie

Discussiepunt: In CIV wordt aandacht gevraagd voor mensen met verschillende culturen en van verschillende generaties. De geboortecijfers uit het voorgaande thema zullen in ons land leiden tot krimp van de bevolking, maar mogelijk ook tot krimp van het aantal huishoudens door een gewijzigde bevolkingssamenstelling met gewijzigde voorkeuren bijvoorbeeld op het gebied van wonen en recreëren.

Discussiepunt: In CIV wordt aandacht aan drugs besteed vanuit de invalshoek van de problemen van de gebruikers: de vraagzijde van de drugs. In Nederland is echter ook de aanbodzijde van belang. Door het 'gedogen' van softdrugs en coffeeshops en daarbij de ogen sluiten voor de achterdeur problematiek, is een omvangrijke illegale infrastructuur voor drugshandel ontstaan. Fabricage, invoer en uitvoer van drugs leidt tot veel misdaad en corrumpeert de Nederlandse economie en de maatschappij. Is een stringenter beleid mogelijk?

SOCIALE ZEKERHEID

25. Door de financiële en economische crisis komt de sociale gerechtigheid in de knel: de sociale zekerheid wordt uitgekleed en de rol van de vakbonden neemt af. Echter, de mens is toch het doel ?

32.e. Verlagen van de sociale zekerheid ter wille van de concurrentie positie verhindert een duurzame ontwikkeling.

36.a. Met commerciële logica kunnen niet alle sociale problemen worden opgelost. De economische activiteiten moeten zijn gericht op het algemeen welzijn.

36.b. De markt mag niet de plaats worden waar de sterken de zwakken onderwerpen.

63. Werkeloosheid leidt tot armoede en exploitatie van mensen. Er moet een coalitie voor fatsoenlijk werk komen, waardoor gezinnen hun kinderen behoorlijk kunnen opvoeden. Er moet vrijheid van organisatie zijn en zekerheid van pensioen.

Discussie

Discussiepunt: De versobering van de sociale zekerheid in de afgelopen periodes van welvaart hebben geleid tot een goedkoper stelset. Zal dit echter toereikend blijken in een langdurige crisis ? Zo nee, dan zal dit op zichzelf een verlenging van de crisis veroorzaken.

Discussiepunt: is de overweging of gezinnen met kinderen hen behoorlijk kunnen opvoeden een criterium bij de vaststelling van diverse sociale en fiscale maatregelen ? Is het niveau van de kinderbijslagen dergelijke regelingen nog wel voldoende ?

Discussiepunt: De economische crisis heeft de kwetsbaarheid van ons pensioenstelsel aangetoond. Voor vele werknemers, burgers en gepensioneerden bestaat in Nederland op dit ogenblik geen zekerheid van pensioen. Afgezien van de pensioenleeftijd, is het tijd de organisatie van het huidige pensioenstelsel te evalueren ?

ECONOMIE

32.b. Bij keuzes op het gebied van economische ontwikkeling moet voorrang gegeven worden aan werkgelegenheid voor ieder.

32.c. Structurele onzekerheid leidt tot antiproduktieve houdingen van mensen. Menselijke kosten houden ook economische kosten in en andersom.

34.a. Besef van ontvangen gave is nodig om in ware broederschap welvaart te delen.

34.b. Materiële voorspoed is geen vervanging van moraliteit en rechtvaardigheid.

36.a. Met commerciële logica kunnen niet alle sociale problemen worden opgelost.

Economische activiteiten moeten zijn gericht op het algemeen welzijn.

37. Rechtvaardigheid moet worden opgenomen in elke fase van de economische activiteit. Elke economische beslissing heeft daarom een morele consequentie. Het is niet meer denkbaar om eerst het tot stand brengen van de welvaart toe te vertrouwen aan de economie en vervolgens de verdeling daarvan op te dragen aan de politiek.

39.a. De huidige regulering van de markteconomie moet zodanig worden hervormd, dat alle volken worden betrokken en niet uitsluitend de welvarende.

39.b. Het binaire model 'Staat – Markt' is achterhaald: Staat betekent 'geven als verplichting', Markt betekent 'geven om er iets voor terug te krijgen. De menselijke samenleving moet echter opgebouwd worden door open te staan voor een zekere mate van 'geven uit solidariteit'

40.a. Een nieuwe visie op de onderneming is nodig; verantwoording moet worden afgelegd, niet alleen aan de kapitaalverschaffers, maar aan alle belanghouders.

40.b. Investerings hebben behalve een economische betekenis altijd ook een morele betekenis.

40.c. Arbeid en kennis zijn uit hun aard universeel, maar mogen niet misbruikt worden.

41.a. Ondernemingen hebben te maken met een breed scala aan waarden, die almaar breder wordt.

41.b. Meer dan een professionele betekenis, heeft het ondernemen een betekenis als persoonlijke activiteit. Ieder moet voor zichzelf kunnen beginnen.

41.c. Bij het opzetten van een nieuwe economische orde, die sociaal en menselijk is, heeft de politiek ook te maken met een breed scala aan waarden.

41.d. Economische integratie betekent dat staten onderling meer moeten samenwerken.

41.e. Internationale hulp is nodig; daarbij behoort versterking van de rechtsstaat.

44.d. De staat moet een gezin van man, vrouw en kinderen mogelijk maken.

45. Er moet een ethiek van de economie komen, die is gericht op menselijke waarden. Er moeten duidelijke criteria worden ontwikkeld en toegepast, die voor de gehele economie gelden. Deze moeten worden gebaseerd op de waardigheid van de menselijke persoon en op de transcendente waarde van de natuurlijke morele normen.

64. Vakbonden moeten rekening houden met nieuwe tegenstellingen, bijvoorbeeld het conflict tussen arbeiders en consumenten. Daarbij moet internationale solidariteit worden betracht. Vakbonden horen thuis in de 'civil society' en niet in de politiek.

51.e. Je kunt geen recht claimen en tegelijkertijd anderen vertrappen.

53.a. Armoede is isolatie. Als een mens is afgesloten van God en andere mensen, dan sluit hij zich af van zijn fundament. De ontwikkeling van de volken hangt af van de erkenning, dat het menselijk ras één familie is.

63 Werkeloosheid leidt tot armoede en exploitatie. Er moet een coalitie komen voor fatsoenlijk werk voor gezinnen die hun kinderen behoorlijk kunnen opvoeden. Vrijheid van vakorganisatie en zekerheid van pensioen.

65.a. De financiële wereld moet zijn structuren en werkwijzen vernieuwen om misbruik te voorkomen, die tot de crisis geleid heeft. De instellingen moeten terug naar hun oorspronkelijke taak: op een ethische wijze instrument zijn van het scheppen van welvaart.

65.b. Ook investeerders hebben de verantwoordelijkheid om juist de kwetsbare deelnemers aan het economisch proces te versterken, bijvoorbeeld via microkredieten. De kwetsbaren moeten worden beschermd tegen uitbuiting en wanhoop. Dit geldt ook voor nieuwe vormen van armoede die in de rijke landen ontstaan.

66. De consumenten en hun organisaties hebben een belangrijke verantwoordelijkheid. Iets kopen heeft behalve een economisch ook een moreel aspect. Coöperaties zijn daarin belangrijke spelers; ook organisaties voor eerlijke handel kunnen daarbij een rol spelen.

51.b Nieuwe life-styles moeten worden ontwikkeld, waarin de waarheid, schoonheid, goedheid en de gemeenschap met anderen de factoren zijn die de keuzes van de consumenten bepalen.

Discussie

Discussiepunt: in hoeverre is werkgelegenheid voor ieder een beleidsdoel in ons land ?

Discussiepunt: zijn wij bereid om onze economie te hervormen, waarbij minder welvarende landen uit solidariteit een betere beloning voor hun producten en diensten ontvangen.

Discussiepunt: welke maatregelen kunnen worden ontworpen om de onderneming verantwoording te doen afleggen aan alle belanghouders ? Is dit te combineren met het recht van ieder om voor zichzelf te beginnen (41.b) ?

Discussiepunt: hoe kunnen we in eigen land de financiële sector hervormen naar een ondersteunende en instrumentele rol voor de ondernemingen?

Discussiepunt: hoe kunnen we nieuwe vormen van armoede uitbannen ?

Discussiepunt: is microkrediet behalve in ontwikkelingslanden ook in eigen land zinvol ?

Discussiepunt: de rol van de consument is te kiezen door te kopen; kan dit door de politiek worden bevorderd ?

TECHNOLOGIE

68. De ontwikkeling van individuen en landen zijn onderling verbonden. Onze vrijheid wordt bepaald door onze menselijke beperkingen. Technologie en financiële technieken veranderen weinig daaraan.

69. Ontwikkeling is ook afhankelijk van technologie. 'De macht van de geest over de materie', prachtig, maar dan wel ten dienste van de werkende mens. Technologie helpt de mens een antwoord te geven op de opdracht de aarde te bewerken en te beheren.

70.a. De technologie geeft antwoord op 'hoe' vragen, niet op 'waarom' vragen.

70.b. Globalisering kan ideologieën vervangen door technologie; daardoor wordt technologie een onmenselijke ideologie.

70 c. Als efficiency en nut de enige criteria voor toepassing van technologie worden, wordt daarmee de menselijke ontwikkeling ontkend.

70.d. Besluiten inzake technologie moeten met morele verantwoordelijkheid worden genomen, maar daarvoor moet men ook worden opgeleid.

72. In vraagstukken van ontwikkeling en vrede, hebben een technologische benadering van deelgebieden slechte resultaten opgeleverd.

73. Er zijn door technologie communicatie middelen mogelijk gemaakt, die vaak leiden tot subordinatie aan economische belangen om de markt te domineren, of ideologische dan wel politieke agenda's te dienen. De betekenis en het doel van deze media moet in antropologische zin worden gezien. Ze kunnen een beschavend effect hebben als ze uitgaan van een juiste visie op de menselijke persoon en het algemeen welzijn.

74. De vraag bij biomedische ontwikkeling is: is de mens een product van eigen inspanning of hangt hij af van God? Dit is een 'of/of' vraag. Hier moeten de ratio en het geloof elkaar helpen. Samen kunnen ze de mens redden.

Discussie

Discussiepunt: CIV wijst een voortdurende technische ontwikkeling niet af, in tegendeel. Toch wordt op het gebied van de media en internet gewaarschuwd voor manipulatief misbruik. Is dit ook in Nederland het geval?

Discussiepunt: Kan de biomedische praktijk in Nederland de toets van het betreffende kerkelijke document (de instructie Dignitatis Personae, 2008) doorstaan?

NATUUR, MILIEU & ENERGIE

48.a. De natuur en een goed milieu zijn een gave van God aan de mens om de aarde te beheren en te behouden. De relatie daarmee moet daarom zijn gebaseerd op respect. In geen geval mogen deze boven de menselijke persoon worden gesteld.

49.a. Het energieprobleem is vooral voor arme landen en mensen een ernstig probleem door het gebruik van niet duurzame (vernieuwbare) energiebronnen. Dit veroorzaakt oorlogen.

49.b. In het kader hiervan moet worden gelet op het lot van landen die geen eigen energiebronnen hebben. Hun lot mag niet worden gelegd in de handen van hen die toevalligerwijze deze energiebronnen in handen hebben.

50. Een verantwoord beheer over de natuur en milieu kan worden omschreven als goed rentmeesterschap. De technologie kan er voor zorgen dat er ruimte is voor de gehele menselijke familie.

51.a. Hoe de mens met zijn milieu omgaat weerspiegelt de manier waarop hij met zichzelf omgaat.

51.b. Nieuwe levensstijlen moeten worden ontwikkeld waarin waarheid, schoonheid, goedheid en gemeenschap met anderen, de factoren zijn die de keuze van de consumenten bepalen. Het overtreden van de plicht tot solidariteit is slecht voor het milieu en andersom. Denk hierbij aan oorlogen; vrede is een eerste stap.

51.c. Een menselijke ecologie betekent niet alleen de natuur redden, maar ook de mensheid behoeden voor zelfvernietiging.

51.d. Respect voor het leven maakt deel uit van de menselijke ecologie: recht op het leven en op een natuurlijke dood. 'Het boek van de natuur is een en ondeelbaar'

51.e. Je kunt geen recht of plicht claimen en tegelijkertijd dat van een ander te vertrappen.

Discussie

Discussiepunt: CIV bepleit behoud van natuur en een goed milieu gebaseerd op respect. In geen geval mogen deze boven de menselijke persoon worden gesteld. Dit is samen te vatten als menselijke ecologie. Dit veronderstelt niet alleen activiteiten in eigen land, maar ook extra inspanning in het Zuiden vaak in arme landen. Daar moet de ontwikkeling van de mensen worden gecombineerd met zorg voor natuur en milieu. Om zelfvernietiging van de mensheid te voorkomen is verregaande actie nodig. Dit gaat veel verder dan het welbegrepen eigen belang; dit vraagt om actieve solidariteit. Hoe kunnen toepassing van nieuwe technieken daarvoor worden ingezet ?

OORLOG, VREDE & INTERNATIONALE INSTELLINGEN

23. Na het verdwijnen van de grote politieke blokken in 1989 is er te weinig planning geweest naar een nieuwe orde geformuleerd in globale in plaats van nationale termen.
24. Er moet een nieuwe rol voor de nationale staat worden uitgevonden.
30. Interactie tussen verschillende kennisniveaus tussen super ontwikkelde en onderontwikkelde landen is gewenst. Alleen gezamenlijke actie is niet genoeg.
31. Wetenschappelijk onderzoek en morele evaluatie moeten leiden tot een harmonieus en interdisciplinaire ordening, zoals de sociale leer .van de kerk.
- 47.b. Internationale hulporganisaties moeten goedkoper en efficiënter werken en zich verantwoorden.
- 51.b. Nieuwe levensstijlen moeten worden ontwikkeld waarin waarheid, schoonheid, goedheid en gemeenschap met anderen, de factoren zijn die de keuze van de consumenten bepalen. Het overtreden van de plicht tot solidariteit is slecht voor het milieu en andersom. Denk hierbij aan oorlogen; vrede is een eerste stap.
- 58.a Subsidiariteit en solidariteit dienen gekoppeld te worden. Dit is vooral aan de orde bij ontwikkelingshulp. Daardoor kan afhankelijkheid, lokale onderdrukking, en exploitatie van het ontvangende land worden voorkomen. Menskracht is de belangrijkste hulpbron van ontwikkelingslanden, vandaar dat participatie op grassroot niveau belangrijk is. Op economisch gebied is van belang dat hun producten langzamerhand kunnen doordringen op de internationale markten om zo deel te kunnen nemen aan het internationale leven.
- 58.b. Daarvoor moet de kwaliteit van hun producten worden aangepast aan de markteisen. Overigens zijn er ook mensen bang voor ‘goedkope import’; de handel moet echter gunstig zijn voor beide landen. Vandaar dat er ook regulering van die handel nodig is en de ontwikkeling beter gefinancierd wordt.
67. Internationale organisaties en vergelijkbare economische en financiële instellingen (IMF, Wereldbank) moeten vernieuwd worden. Hun verantwoordelijkheid is om de arme landen te beschermen en te ondersteunen in hun besluitvorming om te voorkomen dat het internationaal recht vooral wordt bepaald door het evenwicht van krachten van de sterkste naties.
71. Bij vraagstukken van ontwikkeling en vrede hebben een technologische benadering van deelgebieden slechts gemengde resultaten opgeleverd. Ontwikkeling kan niet zonder mensen die politieke en financiële beslissingen nemen die zijn gericht op het algemeen welzijn.
72. Vrede is geen ‘technisch product’; het is mensenwerk dat moet worden gebaseerd op universele waarden.

Discussie

Discussiepunt: CIV constateert dat na de val van de Berlijnse Muur in 1989 weinig vorderingen zijn gemaakt om te komen tot een nieuwe internationale ordening. Zijn er mogelijkheden te bedenken om zoiets tot stand te brengen ?Is de G20 een begin?

Discussiepunt: Vrede is een eerste stap om te komen tot een effectieve hulp aan arme landen. Onze ontwikkelingshulp is vooral gericht op economische projecten met alle problemen van dien. Kan Nederland bijdragen aan het bevorderen van vrede als basisvoorwaarde voor een succesvolle ontwikkeling ?

Discussiepunt: CIV bepleit hervorming van de internationale instellingen, waardoor zij effectiever kunnen functioneren en zich verantwoorden. Kunnen wij daarvoor voorstellen bedenken ?

GLOBALISERING

23. Na het verdwijnen van de grote politieke blokken in 1989 is er te weinig planning geweest naar een nieuwe ordening geformuleerd in globale in plaats van nationale termen.

24. Er moet een nieuwe rol voor de nationale staat worden uitgevonden.

33.b. Globalisering is een explosie van wereldwijde interdependentie; het is een kans, maar voor veel landen ook een bedreiging.

42.a Globalisering hoeft niet in fatalistische termen beschouwd te worden. Het is een socio-economisch proces, maar ook een aanduiding dat de mensheid onderling meer wordt verbonden. Gezien als een menselijke werkelijkheid is globalisering een product van diverse culturele tendensen. Daarom is er committent van allen nodig om een proces van wereldwijde integratie te bevorderen, die is gebaseerd op de persoon en georiënteerd op de gemeenschap.

42.b. Globalisering is goed noch slecht; het is wat de mensen ervan maken. Onze houding moet niet die van slachtoffer zijn, maar die van protagonisten, die handelen in het licht van de rede.

57. Door een vruchtbare dialoog tussen geloof en rede kan een broederlijke samenwerking tussen en met gelovigen ontstaan om rechtvaardigheid en vrede binnen de menselijke familie te bevorderen. Dit is een opdracht waarbij het subsidiariteitsbeginsel moet worden toegepast; dit geldt zeker in het kader van de uitwerking van globalisering op ontwikkelingslanden.

Globalisering heeft governance (toezicht) nodig met sturing door een autoriteit die op verschillende niveaus wordt georganiseerd met toepassing van subsidiariteit.

63. Werkeloosheid leidt tot armoede en exploitatie van mensen. Er moet een coalitie voor fatsoenlijk werk komen, waardoor gezinnen hun kinderen behoorlijk kunnen opvoeden. Er moet vrijheid van organisatie zijn en zekerheid van pensioen.

70.b. Globalisering kan ideologieën vervangen door technologie, waardoor technologie een ontmenselijkte ideologie wordt.

75. Door de globalisering is de sociale kwestie steeds meer een antropologische kwestie geworden. Dit blijkt o.m. door toepassing van technologie aan het begin en het eind van het leven: in-vitrofertilisatie, abortus, euthanasie. Onderliggend daarbij zijn culturele gezichtspunten, die de menselijke waardigheid ontkennen. We weten niet meer wat menselijk is en we horen daarom het kloppen van de arme op de deur van de rijke niet meer.

Discussie

Discussiepunt: CIV constateert, dat globalisering er is; goed of slecht, dat is wat de mensen ervan maken. Er moet wel governance met een toezichthoudende autoriteit komen om exploitatie van mensen en landen te voorkomen. Wat kunnen we ons hierbij voorstellen ?

Discussiepunt: De sociale kwestie is steeds meer een antropologische kwestie geworden, stelt CIV. Met andere woorden de slechte werkomstandigheden, lange werkdagen en lage beloning zijn geëxporteerd en zo uit ons zicht verdwenen. Een coalitie voor fatsoenlijk werk vooral in de arme landen zou hiervoor een oplossing kunnen bieden; hoe zou die eruit moeten zien ?

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

27. Het is nodig om ontwikkelingssamenwerking opnieuw uit te vinden met nadruk op toegang tot voedsel en water voor ieder.
30. Interactie tussen diverse kennisniveaus tussen super ontwikkelde en onder ontwikkelde landen is gewenst. Alleen gezamenlijke actie is niet genoeg.
- 32.a. Nieuwe elementen in de ontwikkeling van de volken vragen om nieuwe oplossingen.
- 32.b. Bij economische ontwikkelingskeuzes moet voorrang gegeven worden aan het doel werkgelegenheid voor ieder.
- 33.a. Vooruitgang van arme landen is een open vraag, nog dringender door de crisis.
- 41.c. Bij het opzetten van een nieuwe economische orde, die sociaal en menselijk is, heeft de politiek te maken met een breed scala aan waarden.
- 41.d. Economische integratie betekent dat staten meer moeten samenwerken.
- 41.e. Internationale hulp aan arme landen is daarbij nodig.
- 41.f. Daarbij behoort versterking van de rechtsstaat van de arme landen.
- 43.a. Solidariteit is een plicht; aan plichten voldoen gaat vooruit aan het uitoefenen van rechten.
- 43.b. Er is weinig aandacht voor basis rechten in verschillende landen, waarbij te veel dubieuze rechten worden geclaimd.
- 43.c. Een overdreven nadruk op uitoefenen van rechten leidt tot verwaarlozing van het voldoen aan plichten.
- 43.d. Het wederzijds aanvaarden van plichten is een krachtiger drijfveer tot actie, dan alleen de handhaving van rechten.
- 47.a. De 'Civil Society' moet worden bevorderd in ontwikkelingslanden, waarbij de menselijke persoon centraal staat.
- 47.b. Internationale hulporganisaties moeten goedkoper en efficiënter werken en zich verantwoorden.
57. Door een vruchtbare dialoog tussen geloof en rede kan een broederlijke samenwerking tussen gelovigen en niet gelovigen ontstaan om rechtvaardigheid en vrede binnen de menselijke familie te bevorderen. Dit is een opdracht waarbij het subsidiariteitsbeginsel moet worden toegepast, zeker in de uitwerking van globalisatie op ontwikkelingslanden.
- 58.a. Subsidiariteit en solidariteit dienen gekoppeld te worden. Dit is vooral aan de orde bij internationale ontwikkelingshulp. Daardoor kan afhankelijkheid, lokale onderdrukking en exploitatie van het ontvangende land worden voorkomen.
59. Ontwikkelingssamenwerking is niet alleen van economisch belang; het geeft ook culturele kansen. Er komt ook een ethische convergentie volgens de natuurlijke wet.
- 60.a. Ontwikkelingswerk kan in deze crisis als een goed middel worden gezien om welvaart voor allen te creëren.
- 61.b. Internationaal toerisme is prachtig, maar het ontbreken van een morele toets leidt tot sex toerisme.
62. Migratie is een omvangrijk verschijnsel, die om samenwerking vraagt tussen 'zendende' en 'ontvangende' landen. Zowel individuele als nationale belangen dienen in het oog te worden gehouden bij vaak verschillende rechtssystemen. Daarbij staan aan de ene kant de grote sociale problemen van de migranten tegenover de economische ontwikkeling van de gastlanden, zowel als van de 'zendende' landen door geldzendingen.
63. Werkeloosheid leidt tot armoede en exploitatie. Er moet een coalitie komen voor fatsoenlijk werk: families die hun kinderen behoorlijk kunnen opvoeden, vrijheid van organisatie van vakbonden en de zekerheid van pensioen.

65.b. Investeerders hebben de verantwoordelijkheid om de positie van juist de meest kwetsbare deelnemers aan het economisch proces te versterken, bv. via microkredieten. Zij moeten worden beschermd tegen uitbuiting en wanhoop.

67. Internationale organisaties en instellingen moeten vernieuwd worden.

68. Ontwikkeling van individuen en die van landen zijn onderling verbonden. De menselijke vrijheid wordt beperkt door de menselijke beperkingen. Technologie en financiële technieken veranderen daar weinig aan.

69 Ontwikkeling is wel afhankelijk van technologie ('spirit over matter'), maar dan ten dienste van de werkende mens. Technologie helpt de mens een antwoord te geven op de opdracht de aarde te behouden en te bewerken.

Discussie

Discussiepunt: Er moet interactie komen tussen verschillende kennisniveaus. Kunnen onze onderwijs instellingen daarbij een rol spelen door samen te werken met soortgelijke instellingen in landen in het Zuiden (misschien om te beginnen met landen als Turkije en Marokko) ?

Discussiepunt: CIV wijst op de ontwikkelingshulp als mogelijk middel om de crisis te boven te komen. Er is immers in de arme landen een bijkans onbeperkte vraag naar werk, eerste levensbehoeften en andere producten en diensten. Hoe is dat te organiseren ?

Discussiepunt: CIV bepleit samenwerking tussen de landen, waar migranten werken en waar ze vandaan komen. Zijn er mogelijkheden om dat soort samenwerking te intensiveren, niet alleen in het onderwijs, maar ook op het gebied van handel en industrie ?

Discussiepunt: CIV wijst op een ethische convergentie tussen rijke en arme landen, maar dat geldt evenzeer op economisch en cultureel gebied. Kunnen wij dat handen en voeten geven bij de criteria voor ontwikkelingsprojecten ?